

ГРІНМЕЙЛ ЯК ФОРМА КОРПОРАТИВНОГО ШАНТАЖУ

Досліджено суть та методи застосування грінмейлу як форми корпоративного шантажу. Визначено грінмейл через категорію "зловживання правом", як особливий тип правопорушення. Розглянуто класичну схему корпоративного шантажу, яка починається з того, що міноритарний акціонер подає позов про нанесення йому збитків діями мажоритарних акціонерів. Виділено класичні способи грінмейлу та зазначено, що державі потрібно приймати корпоративні закони, щоб зробити грінмейл не вигідним і неможливим.

Ключові слова: грінмейл, фінансовий шантаж, корпоративний шантаж, злиття та поглинання, недружній поглинання.

Z. B. ZHYVKO, P. O. MUZH

Lviv State University of Internal Affairs

A. I. VOLNYKH

VSP Technology College "Lviv Polytechnic"

HRINMEYL AS A FORM OF CORPORATE BLACKMAIL

Abstract – This paper investigates the nature and methods of use greenmail as a form of corporate blackmail. Definitely hrinmeyl through the category of "abuse of right" as a particular type of offense. Considered a classic corporate blackmail scheme that begins with the fact that a minority shareholder submits a claim for damages actions causing him the majority shareholder. Highlight classical methods hrinmeylu and noted that the State must adopt corporate laws to make greenmail unprofitable and impossible. The study of corporate blackmail as a means of absorption and transfer of ownership, illegal redistribution of property in favor of unfair competition and powerful financial-industrial groups, so it is important to identify the aggravating circumstances, the presence of which indicates corporate blackmail just as the abuse of the law. So if the company capitalization and assets adequate to each other, if reasonably lined up mechanisms of corporate governance, grimmeyl in respect of such companies is almost impossible. If the management company managed to make mistakes, because that was hrinmeylery, it's only wine company.

Key words: greenmail, financial blackmail, blackmail corporate, mergers and acquisitions, hostile takeovers.

Постановка проблеми. Ефективний розвиток конкурентного середовища як важливої передумови сталого економічного зростання будь-якої країни залежить від неухильного дотримання всіма суб'єктами господарювання "правил гри" на ринку, які ґрунтуються на законодавчих, моральних, культурних та інших чинниках. Нечіткість формулювання таких правил, або наявність можливостей для їх порушення стимулюють суб'єктів господарювання до протиправних дій, які суперечать як чинному законодавству, так і чесним звичаям у підприємницькій діяльності. Так, характерною рисою сучасного етапу розвитку економіки є зростаюча кількість операцій зі злиття та поглинання (M&A), яка у країнах з нерозвинутими ринковими відносинами часто проявляється у досить агресивній формі.

Постановка завдань. Мета дослідження полягає у систематизації наукових напрацювань з розкриття економічної сутності застосування грінмейлу, дослідження системи та передумов виникнення грінмейлу як форми корпоративного шантажу міноритарним акціонером. Вивчення корпоративного шантажу як способу поглинання та відчуження підприємств, незаконного перерозподілу власності на користь недобросовісних конкурентів і потужних фінансово-промислових груп, тому важливо виявити кваліфікуючі ознаки, наявність яких свідчить про корпоративний шантаж саме як про зловживання правом.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Цим питанням займалися російські вчені та фахівці: М. Іонцев, Н.Б. Рудик, А. Іванов, В. Шликов, В.І. Ярочкін; зарубіжні вчені Грейм Дінзе, Фріц Крюгер, Стефан Зайзель, Рік Рікертс, Роберт Е. Гунтер, Стенлі Фостер Рід, Александра Рідлажу, Уоррен Баффет, а також українські економісти С.В. Васильчак, О.О. Кахович, Г.В. Козаченко, О.М. Ляшенко, Ю.С. Погорелов, В.П. Пономарев, Н.І. Чаварга та ін. Аналіз зазначених праць дає можливість виокремлювати невирішену проблему щодо застосування схем і методів протиправного поглинання та захоплення вітчизняних підприємств, що своєю чергою створює реальну загрозу національним інтересам України, безпосередньо підприємствам і вимагає формування ефективної системи протидії цим явищам. Нажаль, проблема грінмейлу ще не досить висвітлена у вітчизняній літературі економістами.

Основні результати дослідження. Масова приватизація і перехід на рейки приватної власності раніше підпорядкованих державі підприємств і організацій призвела не тільки до реалізації можливості щодо їх купівлі та продажу, а й спричинила за собою реальну загрозу їх недружнього поглинання конкурентами. Одним із таких шляхів є метод грінмейл. За словником ринкової економіки цей термін – "корпоративний шантаж шляхом скупки значної кількості акцій будь-якої компанії із пропозицією продати їх за підвищеними цінами за умови, що інші компанії підписують угоду про невтручання" [1].

Термін "грінмейлер" у класичному розумінні характеризує ситуацію, в якій певний пакет акцій акціонерного товариства перебуває у володінні "недружньо" налаштованої по відношенню до цього акціонерного товариства компанії. Але особливість такої ситуації вимагає від уже зазначеного товариства викупити акції зі значною премією, щоб запобігти застосуванню до неї процедури поглинання [2].

Грінмейл – це “корпоративний шантаж, який полягає у начебто законній діяльності міноритарного акціонера, направленої на спонукання менеджменту товариства придбати акції у нього за значно вищою ціною або отримання відступних у грошовій або іншій формі” [3].

І. Лісіхін зазначає, що це фінансовий шантаж, головна мета стратегії якого – отримання безпідставного збагачення, або відступного за відмову від претензій, або продаж своїх прав за завищеною ціною, або отримання таких переваг, які не можуть бути законно отримані за існуючих умов господарського обігу [4]. Ми погоджуємося з думкою В. Грібанова, який визначає грінмейл через категорію “зловживання правом”, розглядаючи як особливий тип правопорушення, вчинений уповноваженою особою при здійсненні належного їй права із використанням недозволених конкретних форм у межах дозволеної законом загальної поведінки [5]. Отже, грінмейл – це діяльність, спрямована на одержання надприбутку за допомогою спекуляцій або зловживань своїми акціонерними правами стосовно підприємства.

Практика корпоративного шантажу була застосована вперше у США в середині 80-х рр. XX ст., коли відомі фінансисти Томас Пікенс (Thomas Pickens) та Джеймс Голдсміт (James Goldsmith) отримали надприбутки в операціях з компаніями Goodyear Tire та Occidental Petroleum за допомогою елементів грінмейлінгу.

Проте світового поширення це явище набуло завдяки американському мільярдеру Кеннету Дарту. На початку 90-х рр. XX ст. він викупив близько 4% зовнішнього боргу Бразилії. У 1994 р., коли країна домовилась із 750 кредиторами про реструктуризацію свого боргу, лише Дарт не погодився із запропонованим планом і вимагав для себе особливих умов. Вести з ним переговори було неможливо, адже Дарт вимагав за свою згоду астрономічну суму. Тому уряд Бразилії реструктуризував свої борги без участі Дарта. Той подав до суду і в результаті отримав більше \$800 млн. Через рік він зірвав емісію бразильських облігацій, випустивши на ринок власні папери, забезпечені належною йому частиною зовнішнього боргу, і тим самим спровокував фінансову кризу [6].

Класична схема корпоративного шантажу починається з того, що міноритарний акціонер подає позов про нанесення йому збитків діями мажоритарних акціонерів. При цьому він вимагає застосувати як заходи забезпечення позову не тільки арешт акцій великого власника, а й заборона брати участь йому у роботі загальних зборів акціонерів. Зазвичай, привід для того, щоб порушити позов, не суттєвий або надуманий. Це може бути і визнання недійсним ненормативного акта Товариства, і майновий позов (табл. 1) [7, 8].

Таблиця 1

Класичні приклади грінмейлу

Грінмейлер	Сфера активності	Об'єкти грінмейлу
К. Ікан (Carl Icahn)	Захист інтересів міноритаріїв та участь у захопленні корпорацій через придбання акцій та їх перепродаж за цінами, вищими за ринкові	Trans World Airlines, Texaco, Western Union, USX, Phillips Petroleum, TimeWarner
К. Дарт (Kenneth Dart)	Шантаж великих корпорацій та урядів (придбання боргових облігацій з подальшим саботажем політики реструктуризації їх боргу)	Бразилія, Аргентина, Еквадор, Federal Home Loan Mortgage Corp., Immucor Inc.

Інші способи корпоративного шантажу:

1) корпоративний шантаж здійснюється його акціонерами. Але необхідно розуміти, що особи, зареєстровані в реєстрі акціонерів, які де-юре володіють акціями, не є фінансовими та ідейними організаторами шантажу. Здебільшого, акції купуються на підставних осіб (фірми-одноденки, офшорні компанії тощо). Самі грінмейлери воліють залишатися в тіні і, зазвичай, побоюються розголосу;

2) корпоративний шантаж спрямований на створення несприятливих економічних умов для роботи товариства (наприклад, визнання недійсними укладених ним угод, призупинення діяльності підприємства, зрив запланованих контрактів). Об'єктом атаки можуть бути не тільки майнові відносини, але і ділова репутація господарського товариства;

3) метою корпоративних шантажистів є спонукання самого акціонерного товариства, його керівництва, інших акціонерів до викупу належних шантажистам акцій в обмін на припинення діяльності, що завдає шкоди суспільству;

4) з формальної точки зору дії корпоративних шантажистів не є порушенням чинного законодавства. Корпоративні шантажисти користуються тими правами, які надані їм чинним законодавством, але реалізують їх з метою виникнення у акціонерного товариства негативних наслідків.

Схему класичного корпоративного шантажу на підставі роз'яснення В. Грачова можна подати рис. 1. Грінмейл в чистому вигляді, за В. Грачовим, практично не зустрічається [9]. Це або підготовка, або невдала спроба недружнього поглинання (рейдерського захоплення). Грінмейл відокремлюють від рейдерства, оскільки вважається, що метою рейдера в цьому випадку є не одержання прибутку від перепродажу акцій, а встановлення повного контролю над бізнесом (Перший тип рейдерства – “грінмейл” – є “найлегшим” і взагалі не пов'язаний із захопленням корпоративних прав [10]). Зокрема, експерт О. Єрмоленко, зазначає, що державі потрібно приймати корпоративні закони, щоб зробити грінмейл не вигідним і неможливим [11]. Погоджуємося з автором, що для боротьби з грінмейлом, своєчасним і хорошим кроком було б викорінення корупції.

Однак, корупція – фатальна проблема нашої країни, яку неможливо вирішити в один момент. Корупція стоїть перед питанням грінмейл, вона має всеосяжний характер у сферах діяльності.

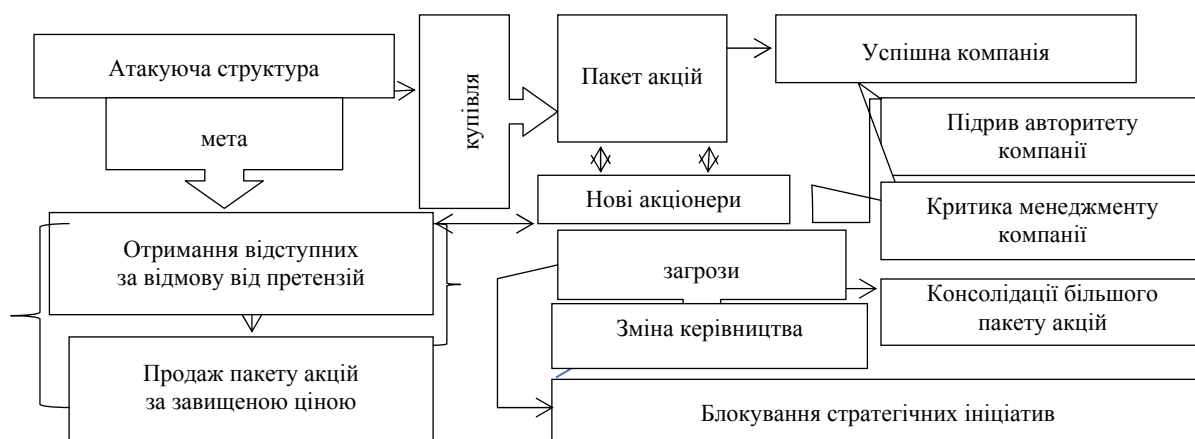


Рис. 1. Мета компанії-грінмейлера [9]

Г. Іванюк, експерт BDO в Росії, вважає, що розвиток законодавства про права міноритаріїв має йти шляхом встановлення балансу інтересів між великими і міноритарними акціонерами [12]. Слушною, на наш погляд, ця думка є і для України, адже в шантажі не в останнє місце компанія, яку шантажують, бо шантаж можливий саме в результаті допущених помилок менеджментом компанії, її прорахунками та порушеннями. Так, юрист компанії Lidings С. Патракеєв – стверджує, що якщо у компанії капіталізація і вартість активів адекватні один одному, якщо розумно вибудовані механізми корпоративного управління, то грінмейл у відношенні такої компанії практично неможливий. Якщо ж менеджмент компанії встиг набирати помилок, через які з'явився грінмейлери, це виключно вина компанії [13]. Тобто, за помилки менеджменту повинен розплачуватися сам менеджмент і зайвими є нарікання на державу і недосконалість законодавчої бази.

Висновки. Функція злиттів та поглинань певних напрямів, грінмейлу та рейдерства залежить від застосування конкретних методів та інструментів. Тому необхідно створити належне, ефективно діюче інституційне середовище, що базується на комплексі формальних норм та правил, з метою пом'якшення конфліктів між інтересами різних учасників процесу концентрації ринків має бути сформований ряд неформальних інститутів [14]. Саме таке інституційне середовище має включати в себе набір неписаних принципів, норм та рекомендацій щодо поведінки компаній у конкурентній боротьбі як загалом, так і за умов їхньої участі у процесах консолідації. Тоді будь-які порушення будуть відкриті, висвітлені в ЗМІ та викликать широкий резонанс у суспільстві. Долучати потрібно громадські організації, пресу та ініціювати громадські обговорення діяльності компаній-порушників, що негативним чином позначатиметься на їх іміджі та співпраці з іншими контрагентами ринку. Це забезпечить досягнення державою наступних цілей: 1) підвищення культури конкуренції у підприємницькому секторі зокрема та в суспільстві в цілому; 2) стимулюватиме підприємства до відповідальних та чесних дій по відношенню до своїх партнерів в процесі концентрації та ведення конкурентної боротьби [14]; 3) буде можливість використання судами відомої норми пп. 2–6 ст. 13 ЦК України; 4) дозволить державі сконцентрувати свою увагу на боротьбі з криміналом та зменшення остраху у підприємців щодо корпоративного шантажу та рейдерства.

Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії протиправному поглинанню та захопленню підприємств” є забезпеченням середовища в якому не має місця для силових та протиправних захоплень підприємств.

Література

1. Українсько-російсько-англійсько-німецький словник термінів ринкової економіки. – К. : Обереги, 2003. – 621 с.
2. Загородній А. Г. Акції. Акціонерні товариства : термінол. словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – К. : Кондор, 2007. – 84 с.
3. Нікульников Д. Грінмейл і право акціонера на отримання інформації про діяльність товариства / Д. Нікульников // Юрид. радник. – 2007. – № 1 (15).
4. Лисихин И. Все начатое дурно крепнет злом / И. Лисихин // Рос. газета. Федеральный выпуск. – 29 апр. 2004 г. – № 3467.
5. Грибанов В. П. Осуществление и защита гражданских прав / В. П. Грибанов. – М. : Статут, 2001. – 21 с.
6. Любимская А. Как инвестор Кеннет Дарт зарабатывает на гринмейле / А. Любимская // Журн. “D” : Вып. № 26 (86) від 7.12.2009 г.

7. Фрумкин К. Гринмейл: перезагрузка [Электронный ресурс] / К. Фрумкин. – Режим доступа: <http://www.ko.ru/articles/23772>.
8. Manry D. Greenmail: A Brief History / D. Manry, D. Stangeland // Stanford Journal of Law, Business and Finance. – 2001. – № 6.
9. Грачов В. Противодействие противоправным поглощениям в современных социально-экономических условиях / В. Грачов // Газета “эж-ЮРИСТ” VIP-семинар 16.04.2012 г.
10. Гохан П. А. Слияния, поглощения и реструктуризация компаний / А. Г. Патрик ; пер. с англ. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2004. – 741 с.
11. Иванюк Г. Гринмейл: перезагрузка / Г. Иванюк // Журн. “Компания” – деловой еженедельник : вып. № 687 (2) від 21.03.2012 г.
13. Патракеев С. Признание права отсутствующим / С. Патракеев, Т. Ларина // Журн. “Корпоративный юрист” : вып. № 11, нояб. 2012 г.
14. Филюк В. В. Суперечності інтересів учасників концентрації ринку та особливості їх прояву в Україні / В. В. Филюк // Вісн. ОНУ імені І. І. Мечнікова, 2013. – Т. 18, вип. 1. – С. 216–225.

References

1. Ukrayins'ko-rosiys'ko-anhliys'ko-nimets'kyu slovnyk terminiv rynkovoyi ekonomiky. – К. : Oberehy, 2003. – 621 s.
2. Zahorodniy A. H. Aktsiyi. Aktsionernitovarystva : terminol. slov. / A. H. Zahorodniy, H. L. Voznyuk. – К. : Kondor, 2007. – 84 s.
3. Nikul'nykov D. Grinmeyl i pravo aktsionera na otrymannya informatsiyi pro diyal'nist' tovarystva / D. Nikul'nykov // Yurydychnyy radnyk. – 2007. – # 1(15).
4. Lysykhyn Y. Vse nachatloe dumo krepnet zlom / Y. Lysykhyn // Ros. hazeta. Federal'nyy vypusk. – 29 apr. 2004 h. – # 3467.
5. Hrybanov V. P. Osushchestvlenye y zashchyta hrazhdanskykh prav / V. P. Hrybanov. – М. : Statut, 2001. – 21 s.
6. Lyubym'skaya A. Kak ynvestor Kennet Dart zarabatyvaet na hrynmeyle / A. Lyubym'skaya // Zhurnal “D” : Vypusk # (86) 26 vid 7.12.2009 h.
7. Frumkyn K. Hrynmeyl: perezahruzka / K. Frumkyn [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ko.ru/articles/23772>.
8. Manry D. Greenmail: A Brief History / D. Manry, D. Stangeland // Stanford Journal of Law, Business and Finance. – 2001. – # 6.
9. Hrachov V. Protivodeystviye protivopравным pohloshcheniyam v sovremennykh sotsyal'no-ekonomycheskykh uslovyiyakh / V. Hrachov // Hazeta “эzh-YuRYST” VIP-seminar 16.04.2012 h.
10. Hokhan P. A. Slyanyaya, pohloshchenyya y restrukturyzatsyya kompanyy / A. H. Patryk ; per. s anhl. – М. : Al'pyna Byznes Buks, 2004. – 741 s.
11. Ivanyuk H. Hrynmeyl: perezahruzka / H. Ivanyuk // Zhurnal “Kompanya” – delovoye zhenedel'nyk : вып. # (2) 687 vid 21.03.2012 h.
12. Patrakeev S. Priznanie prava otsutstvuyushhim / S. Patrakeev, T. Larina // Zhurnal “Korporativnyy yurist” : вып. № 11, noyabr 2012 g.
14. Filyuk V. V. Superechnosti interesiv uchasnikov koncentracii rynku ta osoblivosti ix proyavu v Ukraїni / V. V. Filyuk // Visnik On uimeni I. I. Mechnikova, 2013. – t. 18, vip. 1. – S. 216–225.

Надіслана/Written: 26.05.2014 р.

Надійшла/Received: 29.05.2014 р.

Рецензент: д.е.н., проф. Р. І. Тринько